

EVROPSKA UNIJA U 10 LEKCIJA

BEOGRAD 2005.

SADRŽAJ

UVOD	3
1 ISTORIJAT	4
2 TRI STUBA EU	8
3 INSTITUCIJE	12
4 PROCES DONOŠENJA ODLUKA U EU	20
5 EVROPSKE POLITIČKE PARTIJE.....	22
6 UNUTRAŠNJE TRŽIŠTE I ČETIRI SLOBODE U EU	26
7 POLITIKE EU	32
8 PROŠIRENJE	36
9 PROCES STABILIZACIJE I PRIDRUŽIVANJA	38
10 REGIONALNA POLITIKA, FONDOVI I PROGRAMI EU	40

UVOD

Evropska unija predstavlja jednu od najkolosalnijih građevina u drugoj polovini dvadesetog veka. Ona je spoj davnašnjih vizija, jasnih ciljeva i strpljivog rada generacija Evropljana.

Vizija o jedinstvu Starog kontinenta izvire i ponire gotovo u svim epohama evropske istorije. Najčešće je bila romantična tema maštara, književnika i filozofa. Često je inspirisala baš one koje nije trebalo: ambiciozne vladare i surove vojskovođe. Naruku su im išle verske, nacionalne i političke podele i uvek prisutna želja za dominacijom. Prva polovina dvadesetog veka obeležena je pohodnom totalitarizma koji kulminira u dva velika rata, pretvarajući Evropu u razvalinu. I kao da je katastrofa donela prosvetljenje: nad ruševinama, vizija o zajedničkom evropskom domu počela je da postaje stvarnost.

Ključne reči evropskog zajedništva su gotovo banalno jednostavne: mir, stabilnost i blagostanje. Proklamovani cilj evropskih integracija jeste stvaranje Unije kao prostora slobode, bezbednosti i pravde u kome se ljudi slobodno kreću, rade, razmenjuju ideje, dele iste vrednosne standarde... Kako to postići? Kako usaglasiti istorijske, političke, verske, rasne, kulturne, ekonomske... i ko zna još kakve razlike? Odgovor je: dogovaranjem.

Čitava konstrukcija Unije satkana je od bezbroj dugih i strpljivih pregovora, malih pomaka, ogromne upornosti i vere da se uprkos svim razlikama može živeti zajedno. Na tom zavojitom putu nalaze se bezbrojne prepreke, pogrešna skretanja i naizgled nesavladivi usponi. Na radost evro-skeptika, upravo pred našim očima, odvija se jedna od većih kriza – odbijanje evropskog Ustava – sa još neizvesnim ishodom.

Evropska unija će preživeti i ovaj izazov kao i prethodne. Razlog je u njenoj suštini – ona je plod epohalnih kompromisa od kojih je najveći onaj u odstajanju od dela nacionalnog suvereniteta u korist zajedništva, što je bez presedana u dosadašnjoj istoriji. To je trijumf ideje da se može živeti zajedno čak i sa vekovnim neprijateljem; uverenja da je ono što spaja Evropljane jače od onog što ih razdvaja.

To je prva i najvažnija lekcija o Evropskoj uniji.

Evropska unija je rezultat davnašnjih vizija i teškog i strpljivog rada ljudi inspirisanih uverenjem da se, uz sve razlike, može živeti zajedno. Ne postoji nijedan region u svetu u kome su države odlučile da deo svog suvereniteta prenesu na viši, nadnacionalni nivo, kao što je to primer u Uniji.

Gljučni ugovori na kojima se zasniva EU jesu:

Ugovor iz Pariza – SR Nemačka, Francuska, Italija, Belgija, Luksemburg i Holandija potpisale su aprila 1951. godine ugovor o osnivanju Evropske zajednice za uglj i čelik (EZUČ). Ugovor je potpisan na pedeset godina i omogućio je da se celokupna proizvodnja država potpisnica stavi pod nadnacionalni nadzor tzv. Visoke vlasti.

Ugovori iz Rima – Rimskim ugovorima, potpisanim 1957. godine, osnovane su Evropska ekonomska zajednica (EEZ) i Evropska zajednica za atomsku energiju (EVROATOM). Ugovorima je kao osnovni cilj postavljeno stvaranje zajedničkog tržišta. Rimski ugovori i Ugovor o Evropskoj zajednici za uglj i čelik objedinjeni su u Ugovoru o spajanju iz 1965. godine.

Jedinstveni evropski akt – donet je 1986. godine i smatra se prvom reformom ka EU kojom je između ostalog ubrzan proces donošenja odluka. Akt dopunjava ugovore iz Rima, jača ulogu Evropskog parlamenta i omogućava stvaranje zajedničkog tržišta.

Ugovor iz Maastrichta – Ovim ugovorom iz 1992. godine uspostavljena je Evropska unija. Ugovor je postavio jasne ciljeve: stvaranje monetarne i ekonomske unije, uvođenje jedinstvene valute, zajednička spoljna i bezbednosna politika, zajednička odbrambena politika, uvođenje građanstva EU i saradnja u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova.

Ugovor iz Amsterdama – Potpisan 1997. godine, dopunjuje i menja osnivačke ugovore u oblastima pravosuđa i unutrašnjih poslova, socijalne politike i politike zapošljavanja, proširuje oblast odlučivanja kvalifikovanom većinom u Savetu EU i pravno utemeljuje princip fleksibilnosti.

Ugovor iz Nice – Potpisan 2001. godine, ovaj Ugovor predviđa značajne institucionalne reforme u svetlu proširenja EU 2004. godine: izmene sastava i načina rada Komisije EU, izmene odmeravanja glasova.

Ovi ugovori uspostavili su veoma jake pravne odnose između država članica. Nova nadnacionalna pravna nadgradnja neposredno se odražavala na svakodnevni život građana EU davajući im veoma specifična prava i slobode.

Prvi korak ka evropskim integracijama načinilo je šest država – Belgija, SR Nemačka, Francuska, Italija, Holandija i Luksemburg – stvarajući zajedničko tržište uglja i čelika. Osnovni cilj je bio da se, u ratom razrušenoj Evropi, obezbedi mir i stabilnost, potpuno ukloni mogućnost novih sukoba, pomire pobednici i poraženi i spreči opasnost od preteće ekspanzije komunizma. Nakon nacionalističkih stranputica, Evropa je trebalo da pruži mogućnost sticanja novog osećaja zajedništva: demokratski uređen kontinent kao alternativa nacionalističkoj vladavini.

Šezdesete su donele stvaranje Carinske unije i veliki privredni razvoj EZ. Sedamdesete obeležava odluka Danske, Irske i Velike Britanije da se pridruže zajednici. Liderima zajednice postaje sve jasnije da je uspostavljanje novih i bližih odnosa uslov razvoja u svetskim razmerama, što je iznedrilo ideju o monetarnoj uniji. Sve se to događa u vreme velike nestabilnosti na svetskom tržištu novca izazvane naftnim krizama 1973. i 1979. godine i odlukom SAD da ukinu konvertibilitet dolara prema zlatu. Uspostavljanje saradnje u oblasti monetarne politike 1979. godine pomoglo je stabilizaciji kursnih razlika i ohrabrilu zemlje članice da disciplinuju svoje ekonomije.

Početkom osamdesetih Zajednici pristupa Grčka, a 1986. godine, Španija i Portugal. To zahteva institucionalne reforme (Jedinstveni evropski akt) kao odgovor na proširenje i nove odnose.

Istovremeno, Zajednica počinje da igra sve važniju ulogu u međunarodnim odnosima – setovi konvencija potpisani su sa zemljama Afrike, Kariba i Pacifika od 1975. do 1989. godine. Sve to usmerava zajednicu ka stvaranju zajedničke spoljne i bezbednosne politike koja se manifestuje Ugovorom iz Mاستrihta.

Velike ekonomske krize osamdesetih doprinele su jačanju evroskepticizma. Hladni rat je gubio na intezitetu ali Evropa je i dalje bila podeljena. U samoj zajednici javljale su se nedoumice - kako dalje?

Padom Berlinskog zida, dramatično i gotovo preko noći politička scena Evrope potpuno se promenila. Nemačka se ponovo ujedinjuje (1990. godine) a tuce zemalja srednje i istočne Evrope izlazi ispod sovjetskog šinjela. Konačno, decembra 1991. Sovjetski Savez prestaje da postoji.

Globalne promene na Starom kontinentu ubrzavaju i promene unutar Zajednice: Mاستriht donosi najradikalnije reforme unutar dotadašnje EEZ. Postavljaju se novi ambiciozni ciljevi: stvaranje Unije, jedinstvena valuta, zajednička spoljna i bezbednosna politika... i njime počinje nova epoha u procesu evropske integracije. Još tri države pridružuju se Uniji 1995. godine – Austrija, Finska i Švedska. Januara 2002. godine u dvanaest od petnaest država članica uvodi se jedinstvena moneta evro.

Dve godine potom, maja 2004. godine EU dobija deset novih članica – Kipar, Češka, Estonija, Letonija, Litvanija, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija. Godinu dana kasnije počinje proces izjašnjavanja oko Evropskog ustava. U maniru korak napred, dva koraka nazad, sledi i ledeni tuš: Francuzi, rodonačelnici ideje o evropskom ujedinjenju, na referendumu glasaju protiv predloga Ustava. Evroskeptici likuju, dok umereniji to doživljavaju kao još jedan od prolaznih zastoja na velikom putu. Priča se nastavlja.

CILJEVI EVROPSKE UNIJE

» Unija ima sledeće ciljeve:

- da podstiče uravnotežen i trajan privredni i društveni rast i visok nivo zaposlenosti, posebno stvaranjem prostora bez unutrašnjih granica, jačanjem privredne i društvene kohezije i uspostavljanjem ekonomske i monetarne unije koja će u dogledno vreme sadržati i jedinstvenu monetu, u skladu sa odredbama ovog Ugovora;

- da potvrđuje svoj identitet na međunarodnoj sceni, posebno vođenjem zajedničke spoljne i bezbednosne politike, što obuhvata i postepeno stvaranje zajedničke odbrambene politike, koja može dovesti do zajedničke odbrane (...);

- da jača zaštitu prava i interesa državljana svojih država članica uspostavljanjem prava građanstva Unije;

- da održi i ojača Uniju kao prostor slobode, bezbednosti i pravde, na kome je slobodno kretanje lica obezbeđeno uz paralelno usvajanje odgovarajućih mera iz oblasti kontrole spoljnih granica, azila, imigracije i borbe protiv kriminala;

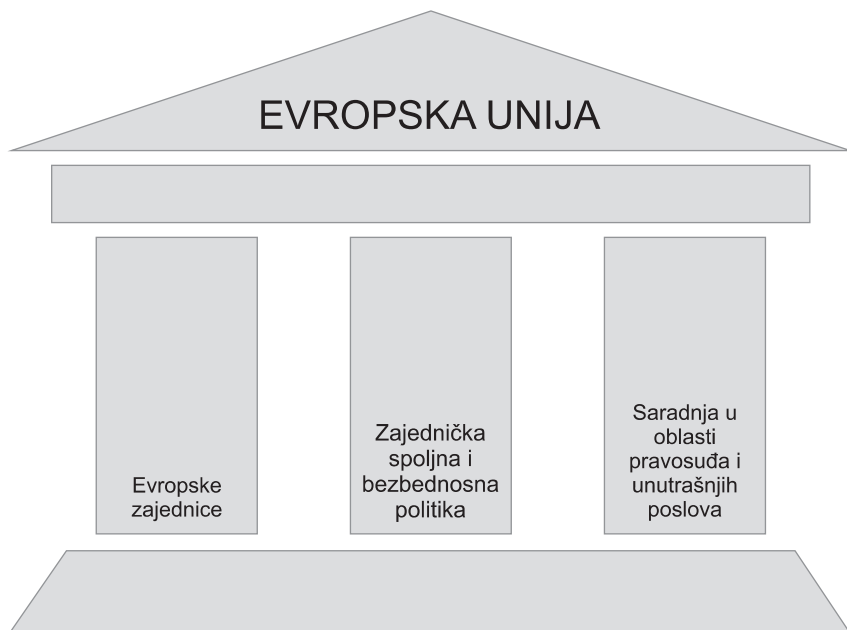
- da u celosti očuva tekovine Zajednice (*acquis communautaire*) i da ih dalje razvija, što obuhvata irazmatranje pitanje u kojoj meri bi trebalo revidirati politike i oblike saradnje uspostavljene ovim Ugovorom, sa ciljem osiguranja e ksnosti mehanizma i institucija Zajednice.«

(Član 2 Ugovora o Evropskoj uniji)

2

TRI STUBA EVROPSKE UNIJE

Ugovorom o Evropskoj uniji (Mastriht) uvedena su tri stuba na kojima počiva Evropska unija.

Prvi stub čine Evropske zajednice i on ima nadnacionalni karakter. Drugi i treći stub čine zajednička spoljna i bezbednosna politika i saradnja u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova, a pravni odnosi njima definisani imaju međuvladin karakter.

Predlog ustava Evropske unije predviđa spajanje tri stuba EU, s tim što se u određenim delovima zajedničke spoljne i bezbednosne politike zadržava međuvladin karakter, a posebno u oblasti bezbednosne politike.

EVROPSKE ZAJEDNICE – PRVI STUB

Osnov prvog stuba čine Jedinствeno tržište, Carinske unije, Ekonomska i monetarna unija i politike i EU.

Evropske zajednice imaju za cilj da omoguće :

- *ekonomski razvoj*
- *visok nivo zapošljavanja*
- *socijalnu zaštitu*
- *jednakost muškaraca i žena*
- *konkurentnost*
- *zaštitu životne sredine*
- *podizanje nivoa i kvaliteta života*
- *ekonomsku i socijalnu saradnju*

Nadnacionalni karakter Evropske zajednice ogleda se u nezavisnosti njenih organa i mogućnosti većinskog odlučivanja u svim organima.

Prilikom usvajanja pravnih propisa Evropske zajednice Komisija ima pravo inicijative, u Savetu se glasa uglavnom kvalifikovanom većinom, Evropski Parlament ima aktivnu ulogu, a Sud pravde kroz presude daje jedinstveno tumačenje komunitarnog prava.

Komunitarno pravo predstavljaju pravni propisi Evropskih zajednica i ono se naziva *Acquis communautaire* (Tekovine zajednice).

Izvore komunitarnog prava možemo podeliti na:

1. primarne izvore prava – osnivački ugovori Evropske zajednice za uglj i čelik, Evropske zajednice za atomsku energiju i Evropske ekonomske zajednice, aneksi i protokoli, akti koji kompletiraju i modifikuju ugovore (Jedinstveni evropski akt), ugovori o pristupanju itd.
2. sekundarne izvore prava - uredbe (regulations), directive (directives), odluke (decisions), preporuke i mišljenja (recommendations and opons) i dr.
3. sudske odluke Suda pravde.
4. međunarodne ugovore Evropske zajednice.

Komunitarno pravo ima i svoje nepisane izvore, a to su generalni principi komunitarnog prava, običajno pravo i generalni principi međunarodnog prava. Namera je da Ustav zameni sve dosadašnje ugovore i da postane primarni izvor prava zajedno sa njegovim protokolima, Poveljom o osnovnim pravima, koja je sastavni deo Ustava, i Sporazumom Euroatom.

ZAJEDNIČKA SPOLJNA I BEZBEDNOSNA POLITIKA – DRUGI STUB

Zajednička spoljna i bezbednosna politika ima međuvladin karakter. Ona je uvedena Ugovorom o EU (Mastriht) i ima za cilj da uskladi spoljnu i bezbednosnu politiku država članica, kako bi EU mogla jedinstveno da deluje na spoljnopolitičkom planu.

Ugovor o EU navodi pet glavnih ciljeva ove politike:

- *da čuva zajedničke vrednosti i osnovne interese Unije*
- *da obezbedi sigurnost Unije*
- *da sačuva mir i doprinese međunarodnoj bezbednosti*
- *da promoviše međunarodnu saradnju*
- *da razvija demokratiju i vladavinu prava, uključujući i ljudska prava*

Evropska unija u okviru ove politike usvaja zajedničke strategije za odnose sa državama i međunarodnim organizacijama, rezolucije, deklaracije i druga dokumenta o spoljnopolitičkim i bezbednosnim pitanjima unutar Unije i na globalnom planu.

Države članice su zadržale pravo veta što znači da se odluke u ovoj oblasti mogu doneti samo jednoglasno. Sva dokumenta i odluke iz ove politike ne spadaju u komunitarno pravo i Sud pravde nema nadležnost da odlučuje o njima.

Savet ministara i Evropski savet su nadležni za vođenje ove politike, dok se Komisija i Evropski parlament samo obaveštavaju i u kreiranju te politike mogu učestvovati na ograničen način (Parlament može postavljati pitanja, davati preporuke Savetu i on održava godišnju debatu o implementaciji ove politike).

Ugovorom iz Amsterdama je značajno unapređeno institucionalno organizovanje ove politike uvođenjem funkcije visokog predstavnika Unije za spoljnu politiku koji je ujedno i generalni sekretar Saveta (učestvuje u kreiranju, pripremi i sprovođenju odluka Saveta, u ime Saveta može da pregovara sa drugim zemljama i međunarodnim organizacijama).

Predlog Ustava EU predviđa uvođenje ministra spoljnih poslova Unije koji bi objedinio funkciju visokog predstavnika za spoljnu politiku i komesara za spoljne odnose. Ministar bi imao mandat da deluje samo u slučaju jednoglasnosti država članica. Ovaj predlog je imao za cilj da osnaži ulogu EU kao globalnog faktora.

SARADNJA U OBLASTI PRAVOSUĐA I UNUTRAŠNJIH POSLOVA – TREĆI STUB

Saradnja u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova predstavlja treći stub EU i uvedena je Ugovorom o Evropskoj uniji.

Ona obuhvata:

- *sudsku saradnju između država članica EU u civilnim i krivičnim predmetima*
- *carinsku i policijsku saradnju.*

U ovaj stub su ulazile i politike azila, imigracija i viza, ali su ove politike komunitarizovane Ugovorom iz Amsterdama i prebačene u prvi stub EU.

Ciljevi ove saradnje jesu:

- *uspostavljanje bezbednosti na teritoriji EU*
- *borba protiv rasizma i netrpeljivosti prema strancima, terorizma, trgovine ljudima, krivičnih dela protiv dece, trgovine drogom i oružjem, korupcije i prevare.*

Različiti pravni instrumenti su stvarani kao način njenog kreiranja, kao što su: preduzimanje zajedničkih akcija, zauzimanje zajedničkih stavova i donošenje odluka i sporazuma.

Pravne instrumente Savet donosi jednoglasno. Ugovor iz Nice uvodi mogućnost glasanja kvalifikovanom većinom za određena pitanja iz ovog stuba, koja su komunitarizovana ugovorom iz Amsterdama, kao što su sloboda kretanja lica i određeni aspekti saradnje u oblasti pravosuđa.

Savet ima odlučujuću ulogu, dok Komisija ima pravo inicijative. Evropski parlament ima konsultativnu ulogu i to samo u određenim slučajevima.

Ugovor iz Amsterdama ponovo je ustrojio saradnju u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova i za cilj postavio uspostavljanje teritorije EU kao teritorije slobode, bezbednosti i pravde za sve građane Unije. Na inicijativu nekih država članica on uvodi «Šengensku teritoriju» sa ciljem uspostavljanja potpune slobode kretanja građana na teritoriji EU.

Predlog Ustava Evropske unije predstavlja novi korak, jer vrši komunitarizaciju trećeg stuba, čime njime obuhvaćeni pravni propisi dobijaju nadnacionalni karakter.

Ustav poštuje i sledeće principe :

- *supsidijarnost i poštovanje različitih pravnih sistema*
- *solidarnost u politici zajednice u vezi sa viznim režimom, azilom i politikom imigracije*
- *uzajamno priznavanje građanskih i krivičnih presuda.*

Institucije EU u mnogo čemu nude potpuno nova i originalna rešenja organizovanja i načina odlučivanja. To je rezultat činjenice da je EU više od proste konfederacije država, ali manje od federalne države.

Kako uskladiti nadnacionalni (zajednički) interes Unije sa nacionalnim (posebnim) interesima država članica?

U EU to je razrešeno kroz zajedničke institucije na koje su države članice prenele deo svoga suvereniteta jasno određujući šta je nadnacionalni a šta međuvladin karakter Unije.

Evropski savet jeste organ koji okuplja predsednike država, odnosno vlada članica EU. Postoji od 1967. godine a formalno je utemeljen kao organ EU 1986. godine Jedinstvenim evropskim aktom (Single European Act). Čelnici država ili vlada zemalja Unije sastaju se najmanje dva puta godišnje (sastanak na vrhu) i zajedno sa predsednikom Evropske komisije raspravljaju o bitnim pitanjima EU i daju politički podsticaj daljim aktivnostima.

Uz Evropski savet tri najvažnije institucije EU jesu:

Savet (ministara) Evropske unije – predstavlja države članice;

Evropski parlament – predstavlja građane;

Evropska komisija – nezavisno političko telo koje zastupa zajednički interes Unije.

Ove tri ustanove čine institucionalni trougao koji može da deluje samo ako sve tri institucije blisko sarađuju i imaju poverenja jedne u druge.

U slučaju nesporazuma i nesprovođenja odluka, čuvar prava i poslednji tumač propisa jeste Sud pravde.

Ostale ustanove EU jesu :

Finansijski sud – Uspostavljen 1977. godine, kontroliše zakonitost i pravilnost zajedničkih prihoda i troškova i obezbeđuje dobro finansijsko upravljanje evropskim budžetom. Sud čini petnaest članova imenovanih na šest godina a sedište mu je u Luksemburgu.

Evropski ombudsman – institucija moderatora koji posreduje između građana i evropske vlasti. Uspostavljen je 1992. godine. Parlament bira Ombudsman na mandat od pet godina.

Ekonomski i socijalni komitet – savetodavni organ čiji rad prethodi usvajanju smernica za ekonomske i socijalne oblasti. Ima 222 člana koje imenuju vlade zemalja članica na četiri godine.

Komitet regiona – savetodavni i reprezentativni organi lokalnih i regionalnih samouprava Unije. Ima 222 člana i svi su poslanici na lokalnom nivou. Komitet se konsultuje po pitanjima regionalne politike, zaštite životne sredine, obrazovanja, saobraćaja.

Centralna evropska banka – nezavisni finansijski organ koji uspostavlja i određuje ekonomsku i monetarnu politiku Unije. Banka je osnovana 1998. godine da bi uvela evro i upravljala njim. Banka upravlja zvaničnim rezervama zemalja evro zone i emisijom novčanica.

Evropska investiciona banka – finansijska institucija stvorena 1958. godine Rimskim sporazumom. Uloga banke je da doprinese ostvarenju ciljeva Unije finansiranjem projekata i ulaganja koji teže evropskim integracijama, uravnoteženom razvoju i ekonomskoj koheziji.

SAVET (MINISTARA) EVROPSKE UNIJE

Uloga:	zakonodavno telo EU u kome su predstavljene države članice
Članovi:	po jedan ministar iz svake države članice
Predsedavanje:	sistem rotacije na svakih šest meseci
Sedište:	Brisel (sastanci u aprilu, junu i oktobru) i Luksemburg
Internet:	www.ue.eu.int

Savet je glavni organ odlučivanja u EU. Ranije je nazivan Savetom ministara, ali se najčešće jednostavno kaže Savet.

Savet je predstavničko telo država članica i sastancima Saveta prisustvuje po jedan ministar iz svake nacionalne vlade.

Ovo telo usvaja, samostalno ili sa Parlamentom, evropske zakone i budžet, usklađuje glavne smernice ekonomskih politika država članica, zaključuje međunarodne sporazume, određuje spoljnu politiku i zajedničku bezbednost i usklađuje saradnju između sudskih instanci i nacionalnih policija iz oblasti kaznene politike.

Predsedavajući Saveta se menja svakih šest meseci po utvrđenom redosledu. Predsedavajući Saveta, uz komesara za spoljne poslove i visokog predstavnika za spoljnu i bezbednosnu politiku, čine (evropsku) Trojku.

Sednice Saveta se zakazuju na inicijativu predsedavajućeg, države članice ili Komisije.

Savet može da glasa na više načina. Kada glasa prostom većinom, za kvorum je potrebno 13 predstavnika. Međutim, ovaj način glasanja se retko koristi.

Po pravilu, Savet najčešće glasa kvalifikovanom većinom. Ovaj način odlučivanja podrazumeva da svaka država prilikom glasanja ima određen - ponderisan glas i to:

<i>Nemačka, Francuska, Italija i Velika Britanija po</i>	29
<i>Španija i Poljska po</i>	27
<i>Holandija</i>	13
<i>Belgija, Portugal, Grčka, Češka i Mađarska po</i>	12
<i>Austrija i Švedska po</i>	10
<i>Danska, Irska, Slovačka, Finska i Litvanja po</i>	7
<i>Luksemburg, Kipar, Slovenija, Letonija i Estonija po</i>	4
<i>Malta</i>	3
<i>Ukupno</i>	321

Prag kvalifikovane većine je 232 glasa (72,3%). Uz većinu koju glasanjem određuju države članice, kvalifikovanu većinu, takođe, mogu činiti predstavnici najmanje 62% stanovništva EU. O nekim, tačno određenim pitanjima – zajednička spoljna i bezbednosna politika, policijska i pravosudna saradnja – odluke se donose isključivo jednoglasno, na osnovu prethodnog usaglašavanja.

Savet zaseda u Briselu i Luksemburgu, a sednice nisu otvorene za javnost. Savet nema izvršne i upravne organe – odluke Saveta sprovode organi država članica. Rad Saveta pomažu Komitet stalnih predstavnika (COREPER), radne grupe (ima ih oko 300) i Generalni sekretarijat.

EVROPSKI PARLAMENT

Uloga:	zakonodavno i savetodavno telo u kome su neposredno predstavljeni građani Unije
Sastav:	parlamentarne grupe svrstane po političkom a ne nacionalnom kriterijumu
Članovi:	poslanici neposredno birani na izborima svakih pet godina
Sedište:	parlament zaseda svakog meseca u Strazburu i dodatno u Briselu
Internet:	www.europarl.eu.int

Evropski parlament je jedino neposredno izabrano telo EU.

Parlament, u ovom trenutku, ima 732 poslanika. Počevši od 1979. godine, građani Unije svoje predstavnike biraju na neposrednim opštim izborima svakih pet godina. Raspodela mesta u Parlamentu oslanja se na dva kriterijuma: proporcionalnost između broja birača i broja njihovih predstavnika i osiguranje predstavljanja najmanjih država članica.

Parlament obično zaseda u Strazburu svake druge nedelje u mesecu. Njegovih 17 odbora, u kojima se pripremaju plenarne sednice, kao i služba Generalnog sekretarijata, nalaze se u Briselu i Luksemburgu.

Vremenom su se nadležnosti Evropskog parlamenta povećavale i sada se mogu podeliti na zakonodavne, budžetske, političke i kontrolne.

Parlament je naslednik Zajedničke skupštine Evropske zajednice i u početku je njegova delatnost bila mahom savetodavna. Uvođenjem novih procedura u donošenju zakona – saradnje i saglasnosti (Jedinstveni evropski akt, 1986. godine), saodlučivanja (Mastriht 1992. godine) i njegovim proširenjem (Amsterdam 1997. godine) – znatno su proširene moći i prava Parlamenta.

U postupku saodlučivanja Parlament dobija potpuno jednaku moć odlučivanja kao i Savet, što je mnoge podsetilo na federalni sistem sa dva doma (u takvoj konstrukciji bi Parlament predstavljao donji dom i glas građana, a Savet gornji dom i glas država članica). Značajno je da Parlament mora biti konsultovan i za zakonske predloge u oblastima koje su u isključivoj nadležnosti Saveta (u vezi sa drugim i trećim stubom).

Zajedno sa Savetom, Parlament određuje godišnji budžet Unije, može da odbije izveštaj o budžetu za prethodnu godinu i ima poslednju reč u odobravanju troškova.

Parlament ima važnu ulogu u imenovanju Komisije i neposredno odobrava imenovanje predsednika Komisije, a potom i njenih članova. Dvotrećinskom većinom glasova Parlament može da izglasa nepoverenje Komisiji.

Parlament može postavljati pitanja (usmeno i pismeno) članovima Komisije i Saveta. Građani EU mogu da upućuju peticije Parlamentu.

Predsednik Parlamenta bira se na dve i po godine. On predsedava sednicama, predstavlja institucije i potpisuje dokumenta usvojena na osnovu procedure saodlučivanja. Njemu pomažu 14 potpredsednika, generalni sekretar i sedam generalnih direkcija.

	1999-2004	2004-2007	2007-2009
Belgija	25	24	24
Bugarska	-	-	18
Češka	-	24	24
Danska	16	14	14
Nemačka	99	99	99
Estonija	-	6	6
Grčka	25	24	24
Španija	64	54	54
Francuska	87	78	78
Irska	15	13	13
Italija	87	78	78
Kipar	-	6	6
Letonija	-	9	9
Litvanija	-	13	13
Luksemburg	6	6	6
Mađarska	-	24	24
Malta	-	5	5
Holandija	31	27	27
Austrija	21	18	18
Poljska	-	54	54
Portugal	25	24	24
Rumunija	-	-	36
Slovenija	-	7	7
Slovačka	-	14	14
Finska	16	14	14
Švedska	22	19	19
Velika Britanija	87	78	78
Ukupno	626	732	786

Uporedna tabela raspodele mesta u Parlamentu kakva je bila do proširenja 2004, postojeći raspored sa 25 država članica i očekivani raspored nakon proširenja 2007. godine kada će biti 27 država članica EU.

EVROPSKA KOMISIJA

Uloga:	izvršni organ EU, stara se o sprovođenju ugovora, predlaže zakone
Članovi:	25 komesara, svaka država članica daje po jednog članaposl
Odlika:	potpuna politička nezavisnost u odnosu na vlade država članica
Sedište:	Brisel i Luksemburg
Internet:	www.europarl.eu.int/comm

Komisija je jedna od ključnih institucija EU. Komisija ima 25 članova – svaka država članica ima po jednog komesara koji su izabrani na period od pet godina. Komesari se biraju na osnovu dogovora među državama članicama i postavlja ih Parlament Unije.

Komisija u svom radu ima potpunu političku nezavisnost. Kako je njena uloga da štiti interes EU kao celine, ona ne sme biti pod uticajem nijedne države članice. Komisija je u velikoj meri i finansijski samostalna, što joj omogućava dodatnu nezavisnost u delovanju.

Kao izvršni organ, Komisija mora da obezbedi sprovođenje propisa i direktiva koje su doneli Savet i Parlament (kontrolna uloga). Ukoliko utvrdi da se ugovori ne primenjuju, Komisija može da se obrati Sudu pravde.

Komisija je telo koje ima «monopol inicijative», odnosno ona predlaže nove zakone EU. Ona, takođe, može da se u bilo kom trenutku i na bilo kom nivou uključi i pomogne pri postizanju dogovora u Savetu i Parlamentu. Konačno, Komisija predstavlja Uniju prema spolja, posebno u oblasti spoljne trgovine gde jedino ona može biti predstavnik EU. Pregovara o zaključenju međunarodnih ugovora sa trećim državama i međunarodnim organizacijama. Velika ovlašćenja ima u pogledu sprovođenja politike konkurencije.

Komisija je neposredno odgovorna Parlamentu koji je postavlja i koji ima moć da joj izglasa nepoverenje.

Komisija odluke donosi prostom većinom, a sednice su po pravilu zatvorene za javnost.

SUD PRAVDE

Uloga:	kontrola primene i tumačenje prava zajednice
Pravni osnov:	ugovor o Evropskoj uniji, Ugovor o EZ, Statut suda pravde
Sastav:	po jedan sudija iz svake zemlje članice i osam nezavisnih sudija
Način rada:	zasedanje u većima ili punom sastavu; odluke se donose prostom većinom
Internet:	www.curia.eu.int

Sud pravde nadgleda poštovanje prava u tumačenju i primeni osnivačkih ugovora i akata drugih institucija i organa Unije. Sud ima poslednju reč u odnosu na zakonodavstvo (prvi stub) zajednice. Osnovan je 1952. godine i zajedno sa Prvostepenim sudom (osnovanim 1989. godine) čini pravosuđe EU.

Sudije imenuju zemlje članice na period od šest godina. Sudije su, po pravilu, ugledni pravници, zavidne stručnosti i, što je posebno važno, garantovane nezavisnosti. Sudije potom između sebe biraju predsednika Suda sa trogodišnjim mandatom.

Zadatak nezavisnih tužilaca je da u odnosu na svaki predmet podnose nepristrasne i nezavisne pravne analize.

Sud zaseda u manjim većima (tri do pet sudija) i po potrebi u punom sastavu (plenumu). Odluke se donose prostom većinom glasova. Sednice su zatvorene za javnost.

Za razliku od Prvostepenog suda, koji prima tužbe fizičkih i pravnih lica, Sud pravde se bavi slučajevima kršenja ugovora, poštovanjem postupaka odlučivanja, kao i neposrednim tužbama protiv organa zajednice i država članica. Po pravilu Sud procesuirá kroz sledeće postupke:

Tužba za poništaj – omogućava neposredno sudsko preispitivanje pravnih akata organa zajednice.

Tužba zbog povrede ugovora – ispituje slučajeve kršenja zakonodavstva Unije od strane država članica.

Tužba zbog nedelovanja organa EU – podnosi se kada organi EU propuste da preduzmu određenu aktivnost, a bili su u obavezi da deluju.

Tužba zbog neizvršenja – pokreće se protiv država članica kada one ne sprovode ili nepravilno sprovode zakonodavne propise EU

Postupak donošenja odluka o prethodnom pitanju – oblik saradnje sa sudovima država članica u predmetima koji se pred njima vode a tiču se zakonodavstva zajednice.

4

PROCES DONOŠENJA ODLUKA U EVROPSKOJ UNIJI

Postupci:	Osnovni postupak, konsultovanje, saglasnosti i saodlučivanje
Pravni okvir:	Ugovor iz Maastrichta o Evropskoj uniji, Ugovor iz Amsterdama, Ugovor iz Nice
Mesto odluke:	Evropski savet, Evropski parlament, Savet EU, Komisija
Kontrola:	Sud pravde

Postupci donošenja odluka u EU su veoma složeni i u mnogo čemu izvorni i posebni. Razlog leži u činjenici da se na pitanju odlučivanja prelamaju neki od ključnih odnosa unutar Unije: podela nadležnosti između Unije i država članica, odnos između pojedinih institucija unutar zajednice i konačno proširenje zajednice koje je zahtevalo i zahteva promene u postupcima odlučivanja.

Nedostatak izričite procedure odlučivanja u Uniji nadomešten je sistemom postupaka na osnovu kojih organi i institucije Unije donose odluke. Posebno su važni oni postupci odlučivanja kojima se donose zakoni obavezujući za zemlje članice i građane Unije – nadnacionalno zakonodavstvo.

To su:

- *Osnovni postupak*
- *Postupak konsultacija*
- *Postupak saglasnosti*
- *Postupak saodlučivanja*

Osnovni postupak – najstariji način odlučivanja, datira od 1957. godine – reč je o odlučivanju Saveta bez učešća Evropskog parlamenta. To su i dalje veoma važne odluke (npr. privredni odnosi sa inostranstvom) i, po pravilu, Savet samo obaveštava Parlament o odluci.

Postupak konsultacija – u primeni je od 1980. godine – i unosi novi element u proces donošenja odluka, a to je obavezna konsultacija Parlamenta oko određenih pitanja (u oblasti policijske i sudske saradnje, prilikom izmene ugovora, građanstva EU, svih oblika diskriminacije, viza i imigracione politike, kao i poljoprivrede i ribarstva). Savet, u donošenju odluka, nije obavezan da prihvati stav Parlamenta, ali je obavezan da sačeka završetak procesa konsultacije.

Postupak saglasnosti – osnažen je 1986. godine – pojačava poziciju Evropskog parlamenta dajući mu zakonodavnu ulogu. Reč je o pitanjima kao što su zaključenje Sporazuma o pridruživanju, osnivanje fondova, jedinstveni izborni sistem, neki bitni međunarodni ugovori. Suština je da Savet ne može

da usvoji odluku bez prethodne saglasnosti Parlamenta (kod nekih odluka potrebna je prosta, a kod nekih apsolutna većina EP). Ukoliko Parlament odbije nacрте određenih pravnih akata, smatra se da oni nisu usvojeni.

Postupak saodlučivanja – uveden 1992. godine – postaje sve više karakterističan način usvajanja odluka u Uniji. Ovim postupkom Savet i Parlament se izjednačavaju u svojim zakonodavnim ovlašćenjima, što donekle smanjuje demokratski deficit koji od početka prati EP. Pojednostavljeno: nema odluke dok se obe institucije ne usaglase i nađu kompromisno rešenje. Odnos Saveta i Parlamenta u ovom postupku liči na dvodomni parlamentarni sistem.

Bez obzira na različite postupke odlučivanja, neke stvari su zajedničke za sve: »Metod odlučivanja« u Uniji obeležen je uskom saradnjom Saveta, Parlamenta i Komisije.

»Glavni predlagač« i inicijator mahom svih zakonskih rešenja jeste Komisija. Na osnovu raznih podsticaja i ideja, ali i na osnovu mogućih zahteva Saveta i Parlamenta, Komisija preuzima inicijativu kod zakonodavnih postupaka.

»Glavni zakonodavac« EU jeste Savet. Načelno, nema odluke bez ovog moćnog tela koji čine predstavnici država članica. Međutim, poslednjih dvadeset godina uočljivo je nastojanje da se u zakonodavni proces što više uključi Parlament. Vrhunac tog trenda manifestuje se u metodu saodlučivanja gde nema odluke bez prethodnog kompromisa Saveta i Parlamenta.

Izbor postupka odlučivanja – ukoliko to nije precizno određeno – je od ključnog značaja: jednom izabrani postupak (saglasnost, saodlučivanje, kvalifikovana većina...) naknadno se ne može menjati nekim drugim. To je trenutak kada inicijatori i predlagači moraju znati odnose snaga i interesa u Savetu i Parlamentu i u skladu sa tim izabrati metod odlučivanja. Veoma je bitno da se izabere najoptimalniji postupak: prvo, da bi predlog prošao i drugo, taj izbor utičaće na odluku Suda pravde koji nadgleda da li su poštovani postupci donošenja odluka. Može se nabrojati 38 modaliteta odlučivanja u Savetu sa mogućnostima učestvovanja Parlamenta.

Predmet zakonodavstva su pre svega uredbe, direktive i odluke. Izglasane i usvojene uredbe, direktive i odluke potpisuje Predsedništvo Saveta, a u slučaju saodlučivanja predsednik Evropskog parlamenta. One se potom objavljuju u Službenom listu EZ.

Proširenjem Unije sve su glasnjija i upozorenja da postojeći, mukotrпно građeni i veoma komplikovani sistemi odlučivanja dosežu do »granice bola« i da je reforma u ovoj izuzetno važnoj oblasti neophodna.

Uloga:	neposredno predstavljanje građana Unije u Parlamentu
Specifičnosti:	transnacionalne, povezane po ideološkim kriterijumima
Ugovorna osnova:	Ugovor o Evropskoj zajednici, Ugovor iz Nice
Organizacija:	Kongres, uprava ili savet stranke, predsedništvo i generalni sekretarijat

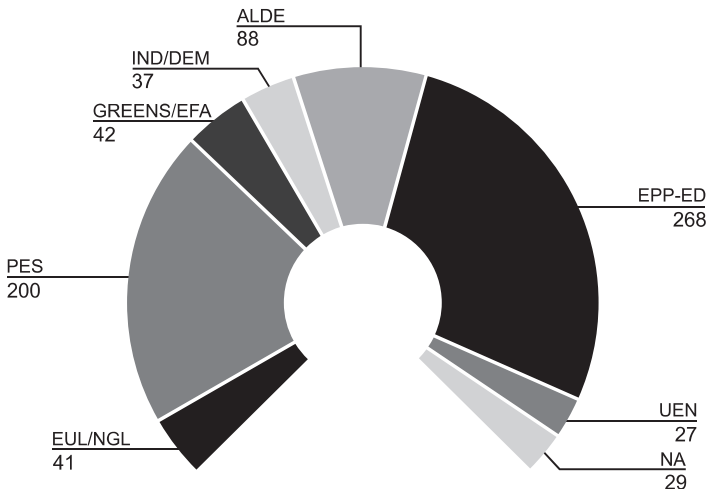
Evropske političke partije jesu nadnacionalni stranački savezi ideološki i programski bliskih partija država članica EU. Članovi evropskih stranaka nisu fizička lica – ljudi – već nacionalne partije: to su partije partija. Ključna uloga im je neposredno predstavljanje građana Unije u Evropskom parlamentu.

One su nastale spajanjem nacionalnih stranaka istih osnovnih ideoloških usmerenja. Međutim, taj spoj ne predstavlja novu hijerarhijsku ravan – one postoje paralelno sa nacionalnim nivoom – a nacionalne stranke zadržavaju svoju punu autonomiju. Socijaldemokratska partija Evrope, na primer, ni na koji način nije «viša» ili nadređena nekoj od nacionalnih partija socijaldemokrata; ona predstavlja njihov savez na evropskom nivou.

Iako kriterijumi nisu precizno određeni, da bi stranka dobila status evropske, neophodno je da ispuni nekoliko uslova:

- Evropski kriterijum: stranka bi trebalo da se bavi evropskim temama (pro-evropski stav ne mora biti dokazivan);
- Demokratski kriterijum: stranka mora da uvaži načela demokratije sadržane u Ugovoru, da poštuje ljudska prava i pravnu državu;
- Kriterijum učešća u političkim raspravama na evropskom nivou: partija bi trebalo da osnuje političku grupu u Evropskom parlamentu ili da uzme učešće u nekoj od postojećih frakcija u Parlamentu;
- Kriterijum reprezentativnosti: stranka mora da ispuni jedan od dva uslova (I) da preko evropski, nacionalno ili regionalno izabranih predstavnika bude zastupljena u najmanje 1/3 država članica (II) da je na poslednjim evropskim izborima dobila u 1/3 država članica najmanje 5% glasova.

Partije svoj statut podnese na uvid Savetu. Po svojoj unutrašnjoj strukturi, evropske stranke su veoma slične nacionalnim političkim partijama – imaju kongres, upravu, izvršni odbor, sekretarijat... Pitanje finansiranja evropskih stranaka još nije rešeno ali je namera da ono bude dvojako: delom iz sopstvenih izvora (najmanje 25%), a ostalo u odnosu na broj izabranih poslanika za EU.

Raspored političkih stranaka u EP prema broju poslanika

EPP-ED	Evropska narodna stranka – Demohrišćani
PES	Partija evropskih socijalista
ALDE	Savez demokrata i liberala za Evropu
GREENS-EFA	Evropska federacija zelenih
EUL-NGL	Evropska jedinstvena levica
IND-DEM	Evropa za nezavisnost i demokratiju
UEN	Unija za Evropu nacija
NA	Neopredeljeni (nezavisni) poslanici

U Evropskom parlamentu postoji sedam stranačkih grupacija i osma grupacija nezavisnih poslanika:

Evropska narodna stranka – Demohrišćani (ENS – DH) – nazivaju ih »najvećim Evropljanima Evrope«. Osnovani su 1976. godine kao udruženje 12 demohrišćanskih stranaka iz sedam država članica EZ. Redovni članovi ENS - DH su isključivo stranke iz država EU. U okviru ove grupacije nalaze se sve najveće evropske demohrišćanske i konzervativne stranke. Zalažu se za federalno ujedinjenje i stvaranje Saveznih država Evrope, razvoj evropske odbrambene politike, borbu protiv organizovanog kriminala (268 poslanika).

Partija evropskih socijalista (PES) – ovo je po jačini druga grupacija u Evropskom parlamentu. Kao savez su osnovani 1974. godine a od 1992. godine se konstituišu u PES. Socijalisti se zalažu za socijalnu i političku ravnopravnost, proširenje EU, uz već tradicionalne ciljeve leve opcije: borba protiv nezaposlenosti i dograđivanje sveobuhvatne evropske politike u oblasti zapošljavanja. Takođe, PES podržava što veće uključivanje građana EU u politički život i odlučivanje unutar Unije (200 poslanika).

Savez demokrata i liberala za Evropu (SDLE) – osnovani su sredinom sedamdesetih, a decembra 1993. godine svoju federaciju su preimenovali u Evropsku liberalnu, demokratsku i reformsku stranku (ELDR), a 2004. godine reformisali su se u pan-evropsku političku grupaciju pod nazivom SDLE. Treća po snazi frakcija u Evropskom parlamentu koja se u svojim programskim smernicama zalaže za federalni ustav EU, slobodno delovanje mehanizma tržišne konkurencije, kao i (demokratski) kontrolisano zakonodavstvo u oblasti azila i imigracija. Članovi SDLE mogu biti stranke iz zemalja koje nisu članice Unije (88 poslanika).

Evropska federacija zelenih (EFZ) – okuplja ekološke alternativne stranke iz svih država članica Saveta Evrope. Upravo ta razuđenost je i razlog težeg formiranja zajedničkih stavova unutar grupacije. Nastali su 1993. godine a zalažu se uz uobičajene ekološke ciljeve i za proširenje EU na sve zemlje Evrope, ukidanje NATO i stvaranje pan-evropskog sistema bezbednosti (42 poslanika).

Evropska jedinstvena levica (EJL) – Grupacija koju čine 17 komunističkih i socijalističkih stranaka. Program je tradicionalno levičarski sa naglaskom na socijalnoj pravdi, kritici liberalnog kapitalizma i protivljenju preuzimanja »američkog modela« (41 poslanik).

Evropa za nezavisnost i demokratiju (END) – frakcija stranaka koje imaju izuzetno suverenistički pristup Uniji. U programu se zalažu protiv bilo kakve centralizacije zajednice i najveći su kritičari briselske administracije ali i gotovo svih ostalih zajedničkih institucija (37 poslanika).

Unija za Evropu nacija (UEN) – okuplja evro-skeptike ali ne tako radikalne kao END-e. Protive se federaciji i zalažu za Evropu suverenih nacija (27 poslanika).

Preostalih 29 mesta u sazivu – koji će trajati do 2009. godine – zauzimaju neopredeljeni poslanici i stranke.

	EPP-ED	PES	ALDE	Greens / EFA	GUE / NGL	IND / DEM	UEN	NA	ukupno
BE	6	7	6	2				3	24
CZ	14	2			6	1		1	24
DK	1	5	4	1	1	1	1		14
DE	49	23	7	13	7				99
EE	1	3	2						6
EL	11	8			4	1			24
ES	24	24	2	3	1				54
FR	16	31	11	6	3	3		7	77
IE	5	1	1		1	1	4		13
IT	24	15	12	2	7	4	9	5	78
CY	3		1		2				6
LV	3		1	1					9
LT	2	2	7				4		13
LU	3	1	1	1			2		6
HU	13	9	2						24
MT	2	3							5
NL	7	7	5	4	2	2			27
AT	6	7		2				3	18
PL	19	10	4			10	7	4	54
PT	9	12			3				24
SI	4	1	2						7
SK	8	3						3	14
FI	4	3	5	1	1				14
SE	5	5	3	1	2	3			19
UK	28	19	12	5	1	10		3	78
ukupno	267	201	88	42	41	36	27	29	731

Zastupljenost političkih partija u Evropskom parlamentu po strankama i državama.

Unutrašnje jedinstveno tržište Evropske unije stvoreno je 1. januara 1993. godine i ono obuhvata područje bez unutrašnjih granica na kome su obezbeđeni slobodno kretanje lica i promet robe, usluga i kapitala. Ono predstavlja srž EU. Jedinstveno tržište je stvorilo 2,5 miliona novih radnih mesta od 1993. godine i doprinos od 800 biliona evra. Uklanjanje nacionalnih ograničenja je omogućilo da 15 miliona Evropljana ode u neku drugu zemlju da radi ili da uživa svoju penziju. Proizvodi iz država članica imaju tržište od 483 miliona potrošača, čime se pospešuje konkurentnost, obaraju cene i ojačavaju pozicije evropskih kompanija na globalnom tržištu.

SLOBODA KRETANJA ROBA

U osnovi Evropske zajednice su ekonomske integracije, i prva od aktivnosti Zajednice bilo je ukidanje carinskih dažbina i ograničenja na uvoz i izvoz roba između država članica.

Carinska unija

Pod Carinskom unijom podrazumevamo ukidanje carinskih dažbina i količinskih ograničenja za proizvode koji cirkulišu između država članica EU i prihvatanje od strane svih država članica zajedničke carinske tarife prema trećim zemljama.

Carinska unija je stvorena 1. jula 1968. godine za industrijske proizvode, a 1. januara 1970. godine za sve ostale proizvode. Stvaranjem zajedničke carinske tarife EU je dobila prvi direktni finansijski izvor i nadležnost u pogledu pregovaranja i zaključivanja ugovora vezanih za carinske propise sa trećim zemljama i međunarodnim organizacijama.

Teritorija Carinske unije u principu se poklapa sa teritorijom EU. U pogledu prekomorskih teritorija raznih država članica ne postoji jedinstveno pravilo i Savet ministara pojedinačno donosi odluke u svakom konkretnom slučaju. Druge teritorije koje imaju specijalni status mogu zaključiti posebne ugovore, kao što je to uradio Monako, koji predstavlja deo carinske unije.

Stvaranjem jedinstvenog tržišta početkom devedesetih izvršena je kodifikacija svih propisa koji se odnose na upravljanje carinama pod nazivom «Carinski pravilnik u Zajednici» što znači da svaki proizvod koji ulazi na teritoriju EU mora da ispuni statističke i sanitarne formalnosti, i da dobije pravo na ulazak na osnovu komunitarnih pravila.

Mere koje imaju isto dejstvo kao carinske dažbine

Ugovorom iz Rima propisane su zabrane svih mera koje imaju isto dejstvo kao carinske dažbine na uvoz i izvoz unutar jedinstvenog tržišta (takse, novčane globe i sl.). Nije bitan iznos, naziv, vrsta, već da ona pogađa robu i da utiče na njenu cenu.

Unutrašnji fiskalni propisi svake države članice ostaju u nadležnosti država i nisu zabranjeni osim u slučaju kada dovode do diskriminacije u odnosu na proizvod koji dolazi iz neke druge zemlje članice. Fiskalna opterećenja proizvoda koji dolaze iz neke druge zemlje članice ne smeju da budu veća od onih koji opterećuju iste nacionalne proizvode.

Mere koje imaju isto dejstvo kao kvantitativna ograničenja

Kvantitativna ograničenja na uvoz i izvoz su postepeno nestala tokom tranzicionog perioda, ali su mere koje imaju isti efekat kao i kvantitativna ograničenja ostale u raznim formama i predstavljaju oblik protekcionizma nacionalnih privreda u državama članicama.

Svi trgovinski propisi koji mogu da na direktan ili indirektan, aktuelan ili potencijalan način ugrožavaju trgovinu unutar Zajednice smatraju se merama koje imaju isto dejstvo kao kvantitativna ograničenja.

SLOBODA KRETANJA LJUDI I SLOBODA RADA

Korisnici slobode kretanja su građani Unije koji imaju državljanstvo neke od država članica.

Sloboda kretanja ljudi

Sloboda kretanja podrazumeva pravo građanina EU da se slobodno kreće unutar teritorije EU i da ima slobodan pristup zaposlenju u svim državama članicama. Prvenstveno se ova sloboda odnosila na radnike koji bi trebalo da doprinesu bržem ekonomskom razvoju da bi se, početkom 90-ih godina i stvaranjem EU kao političke integracije, ova sloboda proširila i na ostale kategorije stanovništva. Ovo se odnosi i na članove porodice radnika koji nisu državljani država članica EU.

Sloboda kretanja daje građanima EU sledeća prava:

- *pravo da građanin Unije može bez diskriminacije na nacionalnoj osnovi pristupiti nekoj profesionalnoj aktivnosti;*
- *omogućavanje uslova za pristojan boravak;*
- *pravo na iste socijalne i poreske povlastice kao domaći državljani;*
- *pravo na normalan smeštaj (pravo da prenese sve svoje stvari bez carinjenja);*
- *pravo na zapošljavanje članova porodice;*
- *pravo dece da studiraju.*

U određenim slučajevima države članice mogu da odbiju ulazak određenih lica «u cilju zaštite javnog poretka, bezbednosti i zdravlja». Sud pravde EU veoma restriktivno tumači ove izuzetke ne dozvoljavajući državama da ih zloupotrebe.

Sloboda rada

Sloboda rada predstavlja jedno od osnovnih prava i sloboda u Uniji, garantovana Ugovorom, Socijalnom poveljom i Poveljom o osnovnim pravima. Jedan je od osnovnih elemenata Jedininstvenog tržišta i obuhvata: pravo na rad, pravo na smeštaj, odnosno na osnivanje preduzeća, pravo pružanja i primanja usluga.

Sloboda profesije se odnosi na vršenje svih delatnosti osim poslova u javnoj administraciji (poslovi u vojsci, policiji, diplomatiji, finansijama, sudstvu), dok poslove u transportu, zdravstvu, obrazovanju itd. mogu da obavljaju i državljani drugih država članica.

Sloboda pristupa poslu

Zabranjen je svaki oblik diskriminacije kao što je zabrana davanja prednosti domaćim državljanima pri zaključivanju ugovora, direktna i indirektna diskriminacija u pogledu administrativnih procedura (npr. posebna procedura za državljane drugih država), određivanje kvota za svoje državljane itd.

Pravo na slobodu zaposlenja trenutno je ograničeno novim članicama, osim Kipru i Malti. Period tranzicije može trajati od dve do sedam godina, u zavisnosti od zemlje.

Princip zabrane diskriminacije na poslu

Zabranjena je svaka direktna diskriminacija u pogledu plate, drugih plaćanja i svih drugih beneficija i uslova rada. Zabranjeni su svi ugovori o radu, kolektivni ugovori koji sadrže diskriminatorne klauzule. Radnik iz druge zemlje ima pravo i na sva dodatna plaćanja koja primaju nacionalni državljani.

Takođe, državljani druge države članice imaju pravo na sindikalne aktivnosti, glasanje i pravo da budu birani na pozicije u administraciji preduzeća.

Jednakost tretmana muškaraca i žena

Ovo predstavlja jedan od osnovnih prava evropskog građanina, garantovano Ugovorom i Poveljom o osnovnim pravima usvojenom 2000. godine u Nici.

U početku se ograničavalo samo na jednakost u plaćanju, ali se veoma brzo proširilo i na sve ostale sfere.

Sud pravde je sankcionisao direktnu diskriminaciju (npr. otpuštanje žene zbog trudnoće), ali i indirektnu (npr. nejednako plaćanje radnika zaposlenih na neodređeno vreme i onih na određeno gde su većinom zastupljene žene).

U pogledu ograničenja ove slobode, države imaju mogućnost da zadrže zakone kojima se reguliše zaštita žena u slučaju trudnoće ili porodijskog odmora. Promovisana je jednakost šansi, naročito u poslovima u kojima nisu zastupljene žene. Međutim, Sud pravde je vodio računa da uslovi koji se postavljaju omoguće realizaciju te jednakosti, a ne da automatski daju prednost ženama, što bi predstavljalo diskriminaciju muškaraca.

SLOBODA PRUŽANJA USLUGA

Pod slobodom pružanja usluga podrazumeva se mogućnost da građani EU slobodno pružaju usluge i van granica svoje države, a da pri tome ne budu diskriminirani u pogledu pristupa profesiji zbog svog državljanstva.

Uslugom se smatra svaki obavljeni posao u okviru samostalne, proizvodne, poljoprivredne ili slobodne privredne delatnosti.

Zbog povećanja značaja sektora usluga u ekonomskom razvoju, Evropska komisija je izradila nacrt Direktive «Volkenštajn» (Volkestein) kojom se predviđa veća liberalizacija usluga. Ovom Direktivom je predviđeno da se preduzeća koja pružaju usluge oporezuju na osnovu propisa države u kojoj imaju sedište, a ne države u kojoj pružaju usluge.

Ovakvo rešenje je izazvalo oprečne reakcije u evropskoj javnosti i predstavlja jedan od razloga za odbijanje Ustava u Francuskoj.

SLOBODA KRETANJA KAPITALA

Kapital predstavlja veoma važan faktor za proizvodnju i uspostavljanje jedinstvenog tržišta i njegova slobodna cirkulacija mora biti obezbeđena isto kao i slobodan protok radne snage, promet roba i usluga.

Međutim, zbog mogućnosti da se liberalizacijom prometa kapitala ugroze ekonomska i monetarna politika država članica, autori Ugovora su bili veoma oprezni i postavili su princip progresivne liberalizacije. Članovi koji su regulisali ovu oblast propisivali su manje obavezujuća pravila za države od onih koja su se odnosila na ostale slobode. Pravila su se odnosila na postepeno uklanjanje restrikcija u prometu kapitala i tekućeg plaćanja među državama članicama.

Ovaj proces se odvijao u dve etape: najpre usvajanjem više direktiva, a zatim, nakon usvajanja Jedinštenog evropskog akta (1987) kojim je bilo predviđeno stvaranje Jedinštenog tržišta, usvojena je Direktiva kojom se uspostavljaju pravila o slobodnom kretanju kapitala, dozvoljene restrikcije i usklađivanje prometa kapitala sa trećim zemljama.

Stvaranjem ekonomske i monetarne Unije ugovorom iz Maastrichta (1992) dat je veliki podstrek daljoj liberalizaciji prometa kapitala, koja je u potpunosti dostignuta uvođenjem jedinstvene valute – evra.

Sud pravde je imao veliku ulogu u stvaranju jedinstvenog tržišta. On je svojim ekstenzivnim tumačenjima odredaba Ugovora i prava EU, koji se odnose na četiri slobode, doprineo bržoj liberalizaciji kretanja roba, ljudi, kapitala i usluga. Presudama Suda pravde usvajani su principi u trgovini, proširivane nadležnosti Zajednice, povećavana uloga institucija EU, otklanjane nacionalne restrikcije itd., što je doprinelo stvaranju Jedinštenog tržišta.

Pod pojmom politike EU podrazumevamo aktivnosti koje preduzimaju institucije EU samostalno ili u saradnji sa državama članicama u cilju rešavanja određenih pitanja ili problema.

Politike koje se nalaze u Prvom stubu EU mogu biti:

- politike u isključivoj nadležnosti EU (poljoprivredna politika, konkurencija, monetarna politika za zemlje koje su uvele evro, zajednička trgovinska politika, carinska politika, zaštita bioloških resursa mora)
- politike sa podeljenom nadležnošću (zaštita životne okoline, transport, zaštita potrošača, proširenje, socijalna politika)
- politike saradnje (kultura, mediji, sport)

Tri najznačajnije zajedničke politike EU jesu:

ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA

Zajednička poljoprivredna politika zauzima posebno mesto u evropskoj konstrukciji. Ona je najveći korisnik budžeta EU (45%) i predstavlja prvu zajedničku politiku Evropske zajednice/EU. Ona je simbolizovala jedinu pravu politiku integracija.

Zajednička poljoprivredna politika uspostavljena je 1962. godine i imala je za cilj da:

- poveća produktivnost u poljoprivredi unapređenjem tehničkog razvoja,
- racionalizuje poljoprivrednu proizvodnju,
- poveća životni standard licima zaposlenim u poljoprivredi,
- stabilizuje tržišta, garantuje snabdevanje,
- uspostavi razumne cene za poljoprivredne proizvode.

Ključni element ove politike jeste postojanje zajedničkog tržišta poljoprivrednih proizvoda koje proizvodi posledice kako na unutrašnjem (komunitalnom) tako i na svetskom planu. »Brisel« određuje jedinstvene cene poljoprivrednih proizvoda, reguliše subvencije u proizvodnji i prodaji različitih proizvoda, preuzima mere za skladištenje i otkup poljoprivrednih proizvoda i rukovodi finansiranjem poljoprivrede. Aktivnosti EU u oblasti poljoprivrede se finansiraju iz posebnih fonda – Evropski fond za razvoj i garancije u poljoprivredi (EFRGP).

U cilju zaštite poljoprivrede EU uvođene su subvencije na izvoz i prelevmani na uvoz poljoprivrednih proizvoda u razmeni između EU i trećih zemalja. Tako su cene poljoprivrednih proizvoda iz trećih zemalja u EU bile veće u odnosu na cene tih proizvoda u ostalim zemljama i zbog takve politike EU je bila često na udaru kritike, naročito od strane SAD i Svetske trgovinske organizacije.

Poljoprivredna politika je pretrpela značajne promene 1992, 1999. godine (tzv. Agenda 2000) i 2003. godine nacrtom Ugovora o evropskom ustavu predviđeno je da zajednička poljoprivredna politika »pređe« iz isključive nadležnosti EU u domen podeljenih nadležnosti između država članica i EU.

POLITIKA KONKURENCIJE

Politika konkurencije ima za cilj da uspostavi i očuva sistem koji će omogućiti slobodnu konkurenciju unutar jedinstvenog i otvorenog tržišta EU.

Regulisanje ove oblasti počiva na dve vrste pravnih propisa:

a) pravila koja su usmerena na preduzeća:

- zabrana zaključivanja trgovinskih ugovora koji imaju za cilj da neposredno ili posredno utvrđuju kupovne ili prodajne cene ili druge uslove razmene; ograničavaju ili kontrolišu proizvodnju, plasman, tehnički razvoj ili investicije, dele tržište ili izvore snabdevanja; primenjuju nejednake uslove na iste poslove sa različitim poslovnim partnerima stavljajući ih na taj način u nejednak konkurentski položaj i uslovljavajući sklapanje ugovora prihvatanjem dodatnih obaveza, koje po svojoj prirodi i trgovačkim običajima nemaju veze sa predmetom ugovora;
- zabrana zloupotrebe dominantnog položaja koji bi mogao da ugrozi razmenu između država članica i propise koji se odnose na prethodnu kontrolu spajanja preduzeća;

b) pravila koja su usmerena na države članice.

Ona se mogu podeliti u dve grupe:

1. pravila koja se odnose na javna preduzeća i druga preduzeća koja imaju specijalna ili ekskluzivna prava i
2. ona koja se odnose na državnu pomoć.

Evropska komisija ima velika ovlašćenja u pogledu rukovođenja ovom politikom. Ona se javlja kao nezavisni organ koji može da preduzima razne akcije prema preduzećima u cilju podsticanja konkurentnosti, sankcionisanja anti-konkurentne aktivnosti i sprečavanja zloupotrebe dominantnog položaja. U tom cilju Komisija daje dozvole za spajanje preduzeća, propisuje novčane kazne, sprovodi istrage prema preduzećima i pokreće sudski postupak pred Prvostepenim sudom.

Konkurencija nije sama sebi cilj, ona je veoma važan način za realizaciju ciljeva iz Ugovora: dostizanje željenog nivoa konkurencije koji će omogućiti veću efikasnost i ekonomski napredak Unije.

MONETARNA POLITIKA

Osnovni cilj monetarne politike EU jeste održavanje stabilnosti zajedničke valute evra, visoka stabilnost cena, uravnotežen i postojan razvoj privrednog života sa visokim nivoom zaposlenosti.

Stvaranje ekonomske i monetarne unije (1. januara 1999) i uvođenje jedinstvene valute predstavlja vrhunac ekonomske integracije EU.

Uvođenje jedinstvene valute evra imalo je za cilj otklanjanje monetarnih kolebanja koja su otežavala funkcionisanje zajedničkog tržišta, kao i ojačavanje pozicije EU na globalnom tržištu.

U cilju efikasnog sprovođenja monetarne politike EU i kontrole stabilnosti evra, osnovana je Evropska centralna banka sa sedištem u Frankfurtu.

Jedinstvenu valutu su prihvatile sve države članice EU, osim Danske, Velike Britanije i Švedske.

U cilju efikasnosti Evropske monetarne unije usvojeni su Pakt stabilnosti i Lisabonska strategija. Pakt stabilnosti određuje dozvoljene budžetske deficite država članica. Lisabonska strategija utvrdila je da »Uniju pretvori u najkonkurentniji i najdinamičniji ekonomski prostor na svetu – ekonomski prostor koji je sposoban da postigne trajni privredni rast sa više boljih radnih mesta i jačom socijalnom integracijom«. Lisabonskom strategijom predviđa se realni rast od 3% i povećanje stope zaposlenosti sa 61% na 70% do 2007. godine.

Predlog ustava EU – koji su na referendumima u maju 2005. godine odbili građani Francuske i Holandije – predviđa niz izmena u odnosu na funkcionisanje evropskih institucija. Između ostalih i sledeće:

- *Predsednik Evropskog Saveta bi se birao kvalifikovanom većinom na period od dve i po godine bez prava reizbora;*
- *Predsenik Komisije bi se birao prostom većinom glasova u Evropskom parlamentu. Njega ili nju bi predlagao Evropski savet na osnovu rezultata glasanja u Parlamentu;*
- *Uspostavila bi se funkcija ministra spoljnih poslova EU. On ili ona bi istovremeno bili i potpredsednik Komisije i član Saveta;*
- *Povelja o osnovnim pravima postala bi sastavni deo ugovora;*
- *Evropska unija bi dobila status pravnog lica;*
- *Evropskom parlamentu bi bila data veća zakonodavna snaga i šira budžetska ovlašćenja;*
- *Proširio bi se princip odlučivanja kvalifikovanom većinom u Evropskom savetu;*
- *Omogućilo bi se jasnije određivanje odnosa prava i odgovornosti između Unije i država članica;*
- *Nacionalni parlamenti bi dobili značajniju ulogu u obezbeđivanju primene načela supsidijarnosti (podele nadležnosti između država članica i Unije).*

Proširenje EU jedno je od ključnih pitanja od koga zavisi budućnost Starog kontinenta. S jedne strane, proširenje nudi istorijsku mogućnost da se okončaju veštačke podele koje su razdvajale i razdvajaju Evropu. S druge strane, nad politikom proširenja neprestano lebdi pitanje – gde su granice Evrope i kako ih odrediti?

Proširenje ima politički, ekonomski i kulturni značaj. Politički, jer širenjem Evrope širi se i prostor mira i stabilnosti i time povećava i bezbednost Kontinenta. Ekonomski, jer se proširenjem stvara ogromno tržište koje u ovom trenutku ima 483 miliona potrošača sa izraženom kupovnom moći i ogromnim potencijalima. Kulturni, jer se rušenjem unutrašnjih granica i slobodnim kretanjem ljudi širi evropski kulturni prostor čija je suština u slaganju različitosti, razmeni ideja i boljem razumevanju.

Od nastanka, 1957. godine kada je osnivaju Francuska, Nemačka, Italija, Belgija, Holandija i Luksemburg, zajednica je imala pet proširenja:

1973 – Velika Britanija, Irska i Danska

1981 – Grčka

1986 – Španija i Portugalija

1995 – Austrija, Švedska i Finska

2004 – Kipar, Malta, Poljska, Češka, Slovačka, Slovenija, Mađarska, Estonija, Letonija i Litvanija.

Sve do poslednjeg i najvećeg proširenja, sam proces proširenja je bio jednostavniji. Do 2004. godine sve zemlje koje su se pridružile Uniji bile su deo šireg zapadnoevropskog modela (kapitalističke tržišne privrede, jake demokratske institucije, članstvo u vojnim i politički savezima).

Poslednje, i po mnogima najvažnije, proširenje uvelo je u Uniju i države koje su, doskora, bile sa druge strane »gvozdene zavese» s potpuno različitom političkom, ekonomskom i socijalnom organizacijom društva. Pripreme koje moraju da izvrše potencijalni članovi su ogromne i zahtevaju politički i društveni konsenzus i velike dugogodišnje napore svih delova društva.

U unutrašnjim okvirima i sama Unija mora da prilagođava sopstvene politike, finansije i procedure kako bi se pripremila za zajednicu koju čini 25 ili više zemalja. Odgovor na ove izazove ponuđen je na samitu EU u Berlinu marta 1999. godine kada su utvrđeni budžetski plafoni za sve oblasti proširenja do

2006. godine. Uz to usledile su i sveobuhvatne reforme u odnosu na regionalnu, socijalnu i poljoprivrednu politiku. Takođe, prilagođeni su i postupci odlučivanja. Ipak, ključni napor i dalje leži na zemljama kandidatima.

Svaka zemlja koja želi da bude punopravni član EU, mora da ispuni tri osnovna kriterijuma za članstvo koja su utvrđena juna 1993. godine u Kopenhagenu.

Principi iz Kopenhagena:

- *Postojanje stabilnih institucija koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava i poštovanje i zaštitu manjina;*
- *Postojanje aktivne tržišne privrede koja je sposobna da izdrži pritisak konkurencije i delovanje zakona tržišta unutar Unije;*
- *Sposobnost za preuzimanje obaveza koje proističu iz članstva, odnosno usvajanje Acquis communautaire (Tekovine zajednice).*

Ukoliko su ovi principi zadovoljeni, mogu otpočeti pregovori sa zemljom kandidatom. Unija je utvrdila veoma fleksibilan proces pristupanja kandidata različitom brzinom u kome se svaka zemlja ocenjuje na osnovu sopstvenih zasluga i može biti primljena tek kada zadovolji sve obaveze koje proističu iz članstva. Poslednje proširenje, kao i najava pristupanja Rumunije i Bugarske, pokazuje da se mogu činiti izuzeci i da se oni čine u odnosu na strateške interese Unije.

Faze pristupanja EU su sledeće:

- *Podnošenje zahteva za članstvo*
- *Savet prosleđuje molbu Komisiji na »zvanično mišljenje«*
- *Komisija podnosi mišljenje Savetu*
- *Savet jednoglasno donosi odluku o početku pregovora o članstvu*
- *Savet daje mandat predsedavajućem EU da predvodi pregovore*
- *Savet jednoglasno usvaja smernice za stavove EU u pregovorima*
- *Postepeno se otvaraju i zaključuju pojedina poglavlja u pregovorima*
- *Nacrt ugovora o pristupanju se usaglašava između država članica EU i zemlje kandidata*
- *Ugovor o pristupanju prihvataju Evropski parlament (prosta većina) i Savet (jednoglasno)*
- *Države članice i zemlja kandidat zvanično potpisuju Ugovor o pristupanju*
- *Države članice i zemlja kandidat ratifikuju Ugovor*
- *Nakon razmene ratifikacionih instrumenata, država kandidat postaje članica EU.*

Proces stabilizacije i pridruživanja jeste kombinacija mera pomoći i uslova koje moraju ispuniti zemlje jugoistočne Evrope na putu prema EU. Suština je u pružanju jače podrške ali i u postavljanju većih političkih i ekonomskih uslova u odnosu na pet država regiona: Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, Makedoniju i Srbiju i Crnu Goru.

Ove države moraju da ispune neke (pred) uslove koji nisu bili postavljeni pred države srednje i istočne Evrope u postupku njihovog približavanja Uniji. Reč je o saradnji sa Sudom UN za ratne zločine na prostorima bivše Jugoslavije, i naglašenoj regionalnoj saradnji. Ti uslovi, pre svega potiču iz činjenice da se na ovim prostorima, posle raspada SFRJ, vodilo nekoliko ratova što se duboko odrazilo na odnose među novostvorenim državama.

Stav EU je da ove države, ukoliko žele pridruživanje i pristupanje, moraju na delu, kroz blisku regionalnu saradnju, dokazati da prihvataju model i vrednosti Unije: demokratiju, pravnu državu, poštovanje ljudskih prava i tržišnu ekonomiju. Ovaj pristup se temelji, s jedne strane, na modelu koji je upotrebljen za obnovu zapadne Evrope posle Drugog svetskog rata, i s druge strane, na politici koju je Unija usvojila prema zemljama srednje i istočne Evrope posle sloma komunizma 1989. godine.

Proces stabilizacije i pridruživanja je inicijativa koju je pokrenula Komisija 26. maja 1999. godine

Njemu su prethodili Rojomonski proces iz 1996. godine (primena Dejtonskog sporazuma i projekti u oblasti civilnog društva, ljudskih prava i kulture). Aprila 1997. godine usvojen je model Regionalnog pristupa za pet država jugoistočne Evrope i najveći deo uslova iz ovog modela prenet je u Proces stabilizacije i pridruživanja.

PSP je po meri sačinjen progresivan pristup koji uzima u obzir pojedinačnu situaciju u svakoj od ovih pet država. On uključuje sledeće:

- *Sporazume o stabilizaciji i pridruživanju: specifična vrsta ugovornih odnosa koje EU nudi Albaniji, Bosni i Hercegovini, Makedoniji, Hrvatskoj i Srbiji i Crnoj Gori u zamenu za ispunjenje određenih uslova;*
- *Asimetričnu liberalizaciju trgovine;*
- *Ekonomsku i finasijsku pomoć, obračunsku pomoć i potporu u bilansnom plaćanju;*

- *Humanitarnu pomoć izbeglicama, povratnicima i drugima kojima je ona potrebna;*
- *Saradnju u području pravosuđa i unutrašnjih poslova;*
- *Razvoj političkog dijaloga.*

Cilj Procesu stabilizacije i pridruživanja jeste potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Reč je o ugovornom odnosu između EU i svake od pet država. Sporazum je prilagođen svakoj od zemalja što omogućava da neke države u procesu približavanja Uniji napreduju brže od drugih.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) sadrži devet oblasti:

1. *Politički dijalog*
2. *Regionalna saradnja*
3. *Slobodno kretanje roba*
4. *Kretanje radnika, osnivanje preduzeća, pružanje usluga i kretanje kapitala*
5. *Usklađivanje pravnih propisa pridružene države i njihovo sprovođenje*
6. *Saradnja u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova*
7. *Politička saradnja*
8. *Finansijska saradnja*
9. *Institucionalna saradnja.*

Proces sprovođenja SSP (u slučaju SCG) nadgledaju tri organa: Savet za stabilizaciju i pridruživanje (zadužen za sprovođenje sporazuma); Odbor za stabilizaciju i pridruživanje (pomoćno telo Saveta) i Parlamentarni odbor koji će se sastajati najmanje jednom godišnje i koji će činiti predstavnici nacionalnog parlamenta (u našem slučaju Parlamenta SCG) i Evropskog parlamenta. Njegova uloga je savetodavna.

Od država u regionu SSP su potpisale Makedonija (aprila 2001) i Hrvatska (oktobra 2001).

U redosledu poteza, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju se potpisuje posle pozitivne ocene Studije o izvodljivosti koju su Srbija i Crna Gora dobile u proleće 2005. godine. Posle njegove ratifikacije i stupanja na snagu, sledi sprovođenje koje će se događati pod budnim okom organa zaduženih da nadziru i kontrolišu postupak pridruživanja.

Nakon ispunjenja uslova iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, državu kandidata očekuje podnošenje molbe – kandidature za pristupanje Uniji. Posle toga počinje proces pregovora o pristupanju koji, u ovom trenutku, predstavlja pregovarački korpus od trideset jednog poglavlja .

Regionalna politika EU ima za cilj jačanje ekonomske i socijalne povezanosti i smanjivanje razlika među regionima unutar EU.

Njeni osnovni instrumenti jesu **strukturni i kohezioni fondovi**.

Strukturni fondovi EU jesu:

- *Evropski fond za regionalni razvoj (EFRR)* – predstavlja najznačajniji strukturni fond. Obezbeđuje finansijsku pomoć za razvoj siromašnih regiona; finansira izgradnju infrastrukturnih objekata; pomaže unapređenje industrijskih kapaciteta; razvoj malih i srednjih preduzeća; obezbeđuje zaštitu životne okoline i dr.
- *Evropski fond za razvoj i garancije u poljoprivredi (EFRGP)* – Iz tog fonda se finansiraju agrarne mere; pomoć poljoprivrednicima, sve aktivnosti koje se preduzimaju u okviru zajedničke poljoprivredne politike (subvencije, prelevmani, otkup poljoprivrednih proizvoda).
- *Evropski fond za socijalni razvoj (EFSR)* – Iz njega se finansiraju aktivnosti EU u oblasti zapošljavanja i socijalne politike. Ima za cilj da pospeši regulisanje socijalnih pitanja (smanjenje nezaposlenosti, zapošljavanje hendikepiranih, zabrana diskriminacije, unapređenje profesionalnih kvalifikacija).
- *Finansijski instrument za pomoć ribarstvu (FIPR)* – Služi za finansiranje projekata iz oblasti ribarstva i za povećanje proizvodnje i poboljšanje kvaliteta u sektoru ribarstva.

U okviru strukturnih fondova postoje četiri inicijative Evropske zajednice:

1. INTEREG – inicira finansiranje projekata za razvoj prekogranične, transnacionalne i međuregionalne saradnje
2. LIDER + – inicira finansiranje projekata ruralnog razvoja lokalnih zajednica
3. URBAN – inicira finansiranje razvoja gradova ili delova grada koji su socijalno i ekonomski nerazvijeni
4. EQUAL – doprinosi borbi protiv diskriminacije na tržištu rada i unapređenju ljudskih resursa.

Finansiranje projekata kroz strukturne fondove vrši se u okviru tri cilja:

Cilj 1 – odnosi se na razvoj zaostalih regiona, odnosno područja EU gde je bruto nacionalni proizvod per capita manji od 70 % proseka u EU

i regioni sa manje od osam stanovnika po 1 km² (oblasti Austrije, Finske i Švedske). Najviše sredstava iz fondova koristi se u okviru ovog cilja.

Cilj 2 – odnosi se na oblasti sa strukturnim problemima kao što su seoska područja sa negativnim razvojem, ribarska područja, oblasti sa slabom industrijalizacijom, zaostale gradske oblasti, kao i oblasti sa velikom nezaposlenošću.

Cilj 3 – odnosi se na modernizaciju sistema obrazovanja i zapošljavanja.

Kohezioni fond ima za cilj da pomogne manje razvijenim zemljama članicama Evropske unije. To se pre svega odnosi na deset novih članica, kao i na Grčku, Španiju, Irsku i Portugal. Pomaže investicije u infrastrukturne projekte i projekte zaštite životne okoline.

Pored navedenih fondova postoje i predpristupni fondovi kao što su PHARE, ISPA i SAPARD koji, pre svega, finansiraju poljoprivredni i ruralni razvoj država kandidata, kao i sektore zaštite životne sredine, saobraćaja i druge privredne sektore. Ovi fondovi će uskoro biti ukinuti i zamenjeni jedinstvenim fondom **IPA (Instrument of Pre-Accession)** – koji predviđa finansijsku pomoć državama kandidatima za period od 2007. do. 2013. godine. U okviru tog fonda države su podeljene na države kandidate i države potencijalne kandidate (u koje spada i SCG) što podrazumeva različit finansijski tretman.

Programi EU

Evropska unija iz svog budžeta finansira veliki broj programa čiji su korisnici građani država članica EU, ali određeni broj programa može biti otvoren za građane trećih zemalja. Ovi programi se odnose na oblast kulture, obrazovanja, razvoju nauke i tehnologije, zaštitu potrošača itd.

Skupština Srbije i Crne Gore će uskoro ratifikovati okvirni sporazum između SCG i EZ kojim će našim građanima biti dostupni sledeći programi EU: Borba protiv diskriminacije, Borba protiv isključenosti iz društva, program za podršku potrošačke politike, program delovanja Zajednice za podsticanje rada tela koja funkcionišu na evropskom nivou i za podršku posebnim aktivnostima u oblasti obrazovanja i obuke, program delovanja Zajednica za podsticanje aktivnog evropskog građanstva, Delovanje zajednice u oblasti javnog zdravlja, Kultura, Carine, Program Dafne 2, eContent Plus, eLearning, Erasmus Mundus, Program Fiscalis, Jednakost polova, Program Hercules, Intelligent Energy Europe, Life, Leonardo Da Vinci 2, Program Marco Polo, Media Plus, Safer internet plus, Šesti RTD okvirni program, Socrates 2, Youth.

Ključni datumi evropskih integracija

1946. * 19. septembar

Britanski premijer Winston Čerčil u čuvenom govoru u Cirihiu poziva na osnivanje Sjedinjenih država Evrope.

1948. * 7-10. maj

Haški kongres: više od hiljadu predstavnika iz 20 evropskih zemalja traži nove forme sadnje u Evropi i osnivanje Saveta Evrope.

1949. * 5. maj

Osniva se Savet Evrope čije će sedište biti u Strazburu.

1950. * 9. maj

Robert Šuman, ministar inostranih poslova Francuske, u poznatom govoru predlaže da Francuska i SR Nemačka osnuju zajednicu za uglj i čelik. U spomen na ovaj govor, 9. maj se obeležava kao Dan Evrope. Iste godine Francuska predlaže i osnivanje zajedničke evropske armije.

1951. * 18. april

U Parizu šest zemalja – Belgija, Francuska, SR Nemačka, Italija, Luksemburg i Holandija stvaraju Evropsku zajednicu za uglj i čelik. »Šestorica« potpisuju i ugovor o osnivanju Evropske odbrambene zajednice (EOZ) ali je francuski parlament odbio da ratifikuje ovaj sporazum.

1957. * 25. mart

U Rimu šest zemalja potpisuju Ugovore o stvaranju Evropske ekonomske zajednice (EEZ) i Evropske zajednice za atomsku energiju (Euroatom).

1959. * 21. jul

Pod pokroviteljstvom Velike Britanije sedam država – Britanija, Austrija, Danska, Norveška, Portugal, Švedska i Švajcarska stvaraju Evropsku zonu slobodne trgovine (EFTA).

1963. * 14. januar

Na konferenciji za štampu general de Gol, predsednik Francuske, stavlja veto na prijem Velike Britanije u EEZ. U Parizu potpisan Nemačko-francuski ugovor o prijateljstvu.

1965. * 8. april

Sporazum o spajanju izvršnih organa tri evropske zajednice: Zajednice za uglj i čelik, Evroatoma i EEZ.

1966. * 28. januar

Potpisivanjem »Luksemburškog kompromisa« okončana je kriza EZZ. Povratak na konsenzus u slučajevima »vitalnih nacionalnih interesa«.

1968. * 1. jul

Stvaranje carinske unije i uvođenje zajedničke spoljne carine.

1972. * 22. januar

Potpisan ugovor o pristupanju Danske, Velike Britanije, Irske i Norveške Evropskoj zajednici. U septembru, Norvežani se na referendumu izjašnjavaju protiv pristupanja EZ.

1978. * 6-7. jul

Na sastanku u Bremenu, Evropski savet donosi odluku o stvaranju evropskog monetarnog sistema (EMS) i evropske monetarne jedinice.

1979. * 7-10. jun

Održani prvi neposredni izbori za 410 mesta Evropskog parlamenta.

1981. * 1. januar

Grčka postaje deseta država članica EZ.

1984. * 17. jun

U Štutgartu Evropski savet potpisuje Svečanu deklaraciju o Evropskoj uniji.

1986. * 1. januar

Španija i Portugal postaju članovi EZ (12 članica).

1987. * 1. jul

Jedinstveni evropski akt stupa na snagu.

1989. * 9. novembar

Srušen Berlinski zid. U junu održani treći neposredni izbori za Evropski parlament.

1990. * 19. jun

Potpisan Šengenski sporazum. Oktobra iste godine ujedinjene dve Nemačke.

1991. * 9-10. decembar

U Matrihtu Evropski savet prihvatio tekst Ugovora o stvaranju EU.

1992. * 2. maj

Sporazum o stvaranju Evropskog ekonomskog prostora.

1995. * 1. januara

Finska, Austrija i Švedska postaju članice Unije. U martu stupa na snagu Šengenski sporazum i na unutrašnjim granicama Unije ukidaju se pasoške kontrole.

1996. * 28. februar

Rusija postaje član Saveta Evrope.

1997. * 16-17. jun

Potpisan Ugovor iz Amsterdama.

1998. * 3. novembar

U Strazburu počinje sa radom Jedinstveni evropski sud za ljudska prava.

1999. * 1. januar

Stupa na snagu Ekonomska i monetarna unija. U junu se održavaju peti neposredni izbori za Evropski parlament.

2000. * 7. decembar

Proklamovana Povelja EU o osnovnim pravima.

2001. * 26. februar

Potpisan Ugovor iz Nice, Irci odbili da ratifikuju taj sporazum.

2002. * 1. januara

Evro pušten u opticaj. Evropski savet pozvao 10 država kandidata da se pridruže EU.

2003. * 10. jul

Završen tekst evropskog Ustava.

2004. * 1. maj

Kipar, Češka, Estonija, Mađarska, Letonija, Litvanija, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija postali članice Evropske unije. Održani šesti izbori za EP.

2005. * 29. maj

Na referendumu, Francuzi odbacili Ustav EU.

Asocijacija za evropske integracije (AEI) je nevladina, nezavisna i neprofitabilna organizacija, koja okuplja novu generaciju stručnjaka iz oblasti evropskog prava, kao i drugih stručnjaka neophodnih za što brže punopravno uključenje Srbije i Crne Gore u Evropsku Uniju.

Članovi Asocijacije za evropske integracije diplomci su Visokih evropskih studija organizovanih u saradnji Univerzitetskog evropskog centra (CEU) Univerziteta u Nansiju i Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

Asocijacija je osnovana početkom 2004. godine u Beogradu i do sada je ponudila projekte:

- *Evropa pre mature*
- *Nacrt zakona o zapošljavanju invalida*
- *Seminari o EU i ljudskim pravima*
- *Mediji u tranziciji*
- *Delikt mišljenja – dvadeset godina posle*